

กำเนิดมนุษย์ในพระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาและการแพทย์แผนไทยจากพระคัมภีร์ปฐมจินดา

ธนิษฐา ทรรพพันธ์^{1*} และ พระมหาสุขสันต์ สุขขทุฒโน²

¹ภาควิชาชีววิทยาประมง คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

²ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

*dr.athaimed@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดการกำเนิดของมนุษย์ในพระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา (2) เพื่อศึกษาแนวคิดการกำเนิดมนุษย์ในพระคัมภีร์ของการแพทย์แผนไทยจากพระคัมภีร์ปฐมจินดา และ (3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับ การกำเนิดมนุษย์ในพระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา และการแพทย์แผนไทย ผลการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า พระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับการกำเนิดมนุษย์ สามารถเชื่อมโยงกับพระคัมภีร์ทางการแพทย์แผนไทย และสุติศาสตร์ตะวันตกได้ทั้งหมด โดยไม่มีความขัดแย้งกัน ซึ่งเมื่อนำมาศึกษาอย่างละเอียดจะเห็นแนวคิดที่สอดคล้องกันคือ การกำเนิดมนุษย์บนโลกนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในพระไตรปิฎกมาก่อนแล้ว และการแพทย์แผนไทย ซึ่งเป็นการแพทย์เชิงพุทธนั้นได้ใช้เป็นหลักในการดูแลแม่และทารกในครรภ์ ก่อนการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ตามหลักวิวัฒนาการ และสุติศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้แล้วอย่างน่าอัศจรรย์

คำสำคัญ: การกำเนิดมนุษย์ พระพุทธศาสนา พระคัมภีร์ปฐมจินดา การแพทย์แผนไทย

บทนำ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงแสดงอัครกัมมสูตร (ที.ปา. (ไทย) 11/111-140/82-102.) เพื่อหักล้างความคิดเห็นผิดของเหล่าพราหมณ์ที่ยึดถือกันมาว่า พวกตนเป็นวรรณะที่สูงที่สุด และประเสริฐที่สุด ส่วนวรรณะอื่นนั้นต่ำทรามกว่าตนว่า มนุษย์ที่ประเสริฐนั้น มิได้เกิดจากรวรรณะหรือชาติตระกูลแต่เกิดจากคุณธรรม ได้แก่การตั้งอยู่ในสุจริตธรรม

จากนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงการกำเนิด และพัฒนาการของมนุษย์ใน อินทกสูตร(ส.ส. (ไทย) 15/235-236/337-338) ซึ่งเป็นพระคัมภีร์หนึ่งที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ และแนวคิดเรื่องนี้ก็ปรากฏในพระคัมภีร์ของการแพทย์แผนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพระคัมภีร์ปฐมจินดา (ปฐมจินดา หมายถึง "ชีวิตใหม่ที่เริ่มต้นอันมีคุณค่าดุจดั่งแก้วมณี") นอกจากนี้ยังมีความใกล้เคียงกับสุติศาสตร์ตะวันตกด้วย จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยได้สนใจค้นคว้าศึกษาถึง การกำเนิดมนุษย์ในพระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา เปรียบเทียบกับแนวคิดในพระคัมภีร์ของการแพทย์แผนไทย และสุติศาสตร์ตะวันตกว่า มีความสอดคล้อง หรือแตกต่างกันอย่างไร โดยการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดการกำเนิดของมนุษย์ในพระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา (2) เพื่อศึกษาแนวคิดการกำเนิดมนุษย์ในพระคัมภีร์ของการแพทย์แผนไทยจากพระคัมภีร์ปฐมจินดา และ (3) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับ การกำเนิดมนุษย์ในพระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา และการแพทย์แผนไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยค้นคว้าทางเอกสารตามลำดับดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถาแปล ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฎีกา ปกรณวิเสส และเอกสารต่างๆเกี่ยวกับ การกำเนิดมนุษย์
2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์แพทย์แผนไทย โดยเน้นเฉพาะ พระคัมภีร์ปฐมจินดา ที่มีการตรวจชำระจากตำราเวชศาสตร์ ฉบับหลวง ฉบับ รัชกาลที่ 5
3. วิเคราะห์ด้านเนื้อหา เกี่ยวกับกำเนิดมนุษย์ จากคัมภีร์พระพุทธรศาสนาเถรวาท และพระคัมภีร์ปฐมจินดา โดยนำเสนอเป็น ความเรียง

ผลและอภิปรายผล

1. กำเนิดมนุษย์ในคัมภีร์ทางพระพุทธรศาสนา

ใน พรหมชาลสูตร (ที.สี. (ไทย) 9/39-41/16-17) และอัครัญญสูตร สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสถึง กำเนิดมนุษย์ว่า หลังจากที่แผ่นดินได้เกิดขึ้นแล้วในโลก ได้มีพรหมพวกหนึ่งจุติลงมาเกิดเป็นมนุษย์ ซึ่งใน อัครัญญสูตร คำว่า สัตว์ จะหมายถึง สิ่งมีชีวิต (หรือมนุษย์ในระยะแรก) ที่ยังมีสภาวะใกล้เคียงกับพรหม โดยเป็นพรหมที่จุติจากชั้นอาภัสสรพรหม การเกิดเป็นมนุษย์ในยุคแรกนี้ เป็นการเกิดเองโดยไม่ต้องอาศัยพ่อแม่เรียกว่า การเกิดแบบ โอปปาติกะ (ดูเพิ่มเติมเกี่ยวกับ กำเนิด 4 ใน มหาสัททสูตร, ม.ม. (ไทย) 12/152/151-152) มนุษย์ที่จุติมาจากชั้นอาภัสสรพรหมนี้ .ในตอนแรกจะมีลักษณะเหมือนพรหมทุกประการคือ ไม่มีเพศ ร่างกายมีรัศมีสว่าง เหาะไปมาในอากาศได้ และมีปีติเป็นอาหาร

มนุษย์ที่เกิดมาในระยะแรกนี้มีชีวิตเช่นนี้เป็นเวลายาวนาน และมีเป็นจำนวนมากมาย จนกระทั่งมีมนุษย์คนหนึ่งเห็นดินที่มีสี สวยงาม เรียกว่า จวันดิน ซึ่งมีกลิ่นหอม เห็นแล้วเกิดความอยากลิ้มลอง จึงลองหยิบใส่ปากชิมดู เมื่อชิมแล้วก็เกิดความติดใจในรสชาติ จนทำให้มนุษย์อื่นเห็นเข้าจึงลองชิมบ้าง และแสงในตัวของมนุษย์เหล่าที่กินจวันดินนั้นหายไป เพราะจวันดินเป็นธาตุหยาบ นอกจากนั้นยังทำให้มนุษย์มีผิวพรรณที่เศร้าหมองลงไม่ผ่องใสสวยงามเหมือนเดิม แต่ก็มีความบ้าง น้อยบ้าง ไม่เท่ากันในมนุษย์แต่ละคน เมื่อความสวยงามของรูปลักษณะผิวพรรณภายนอกมีความแตกต่างกัน ตามผลแห่งวิบากที่ต่างกัน จึงเกิดการเหยียดหยามผิวกันขึ้น เกิดความยึดมั่น ถือตัวขึ้น จวันดินจึงหายไป เกิดสะเก็ดดิน และเครื่องดิน ตามลำดับ เพราะกิเลสของมนุษย์ที่เกิดขึ้นตามเวลาที่ผ่านไป

หลังจากที่เครื่องดินหายไป ได้ปรากฏข้าวสาลี ซึ่งเกิดขึ้นเองโดยไม่ต้องเพาะปลูก เมื่อสัตว์เหล่านั้นบริโภคเข้าไป ความปรากฏ แห่งเพศหญิง และเพศชาย จึงเกิดขึ้นในโลกเป็นครั้งแรก จากนั้นอวัยวะเพศหญิงจึงเกิดแก่ผู้เป็นหญิง และอวัยวะเพศชายจึงเกิดแก่ผู้ เป็นชาย ดังนั้น เมื่อเกิดความแตกต่างระหว่างเพศขึ้นจึงทำให้ เกิดการเพ่งจ้องกันขึ้น เมื่อทั้งชาย และหญิงต่างเพ่งดูกันและกันไปสัก ระยะเวลา ความกำหนัดเร่าร้อนก็เกิดขึ้น เมื่อความเร่าร้อนเป็นปัจจัย จึงทำให้ชายและหญิงบางคู่เสพเมถุนธรรม จนเป็นที่รังเกียจแก่ชนที่ เหลือ (ที.ปา. (ไทย) 11/126/92) และเมื่อเกิดการเสพเมถุนธรรมกันมากเข้าก็ยอมจะหลีกเลียงไม่ได้ที่จะตั้งครรรค์ และให้กำเนิดมนุษย์ ซึ่งพระพุทธรองค์ทรงแสดงไว้ใน อินทกสูตร สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า กำเนิดมนุษย์นั้น รูปนี้เป็นกลละก่อน จากกลละเกิดเป็น อัพพุทะ จากอัพพุทะเกิดเป็นเปสิ (ชิ้นเนื้อเล็ก) จากเปสิเกิดเป็นขณะ (เป็นก้อน) จากขณะเกิดเป็นปุม 5 ปุม ต่อจากนั้น ผม ขน และ เล็บ จึงเกิดขึ้น (ส.ส. (ไทย) 15/235/337)

ในอรรถกถา สวรรตถูปกาสินี ภาค 1 (ส.ส.อ. (ไทย) 2/235/438-440) ได้อธิบายความเพิ่มเติมว่า กลละนั้น มีขนาดประมาณ เท่าหยาดน้ำมันที่ตั้งอยู่ที่ปลายเส้นด้ายที่ทำด้วยขนสัตว์ 3 เส้น ส่วนอัพพุทะ มีสีเหมือนน้ำล้างเนื้อ เปสิ คล้ายดีบุกเหลว ขณะ มี สัตฐานเท่าไขไก่ ปุม 5 ปุม คือ เป็นมือและเท้าอย่างละ 2 และศีรษะอีก 1 ทารกนี้เมื่ออยู่ในครรภ์ จะมีสายสะดือติดเป็นอันเดียวกับ แผ่นท้องของมารดา สายสะดือนั้นเป็นรูเหมือนก้านบัว รสอาหารจากมารดาก็แล่นไปตามสายสะดือทำให้ทารกเติบโตในครรภ์ จนอายุ ครรภ์ 10 เดือน จึงคลอดออกมา

2. กำเนิดมนุษย์ในพระคัมภีร์ปฐมจินดา

พระคัมภีร์ปฐมจินดา (ประทีป ชุมพล และคณะ, 2556) เชื่อกันว่าแต่งโดยพระอาจารย์ชิวโกมารภักจ เป็นพระคัมภีร์ที่เกี่ยวข้องกับแม่และเด็ก ได้รับการยกย่องว่าเป็นคัมภีร์ที่วิเศษ เป็นหลัก และเป็นประธานแห่งคัมภีร์แพทย์ทั้งปวง พระคัมภีร์ปฐมจินดา ได้กล่าวถึงการกำเนิดของมนุษย์ ซึ่งมีรากฐานมาจากพระไตรปิฎก โดยเฉพาะพระสุตตร อัคคัญญสูตร ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสถึงเรื่องการทำเนิดจักรวาล โลก สรรพสิ่งต่างๆ และกำเนิดแห่งมนุษย์ด้วย

ในพระคัมภีร์ปฐมจินดา ผูกที่ 1 ปริเฉทที่ 1 ตอนที่ 1 ได้กล่าวถึง พรหมบุโรหิต (ที.ม. (ไทย) 10/127/73) เล่าถึง การกำเนิดโลกว่า มีน้ำท่วมไปถึงชั้นพรหมบุโรหิต ท่านจึงเส็งมาตุ จึงพบดอกบัวสกุล อุบลชาติ 5 ดอก ผุดขึ้นในน้ำ ท่านท้าวมหาพรหม จึงตรัสแก่พรหมทั้งหลายว่าในแผ่นดินใหม่ หรือภพที่นี้ จะบังเกิดสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 5 พระองค์ คือ พระกกุสันธพุทธเจ้า พระโกนาคมพุทธเจ้า พระกัสสปพุทธเจ้า พระโคตมพุทธเจ้า และพระเมตไตรยพุทธเจ้า

หลังจากที่เกิดเขาพระสุเมรุขึ้น พระอิศวรผู้เป็นเจ้าแห่งเขาพระสุเมรุ ได้อาราธนาพรหมสององค์ทรงนามว่า พรหมจารี ลงมา กินวันดิน ครั้นกินแล้วก็ทรงครรรค์ตลอดบุตรได้ 12 คน บุตรทั้งหมดนี้เกิดด้วยลักษณะ ครรภปรามาส (อ่านว่า คัน-พะ-ปะ-รา-มาต หมายถึงเพียงเอามือลูบที่ท้องก็มีครรภ์.) เกิดบุตรแพร่ไปทั้ง 4 ทวีป ได้แก่ ชมพูทวีป อปรโคยานทวีป อุตตรกุรุทวีป และปุพพวิเทหทวีป (ช.อ.ป.อ. (ไทย) 2/3/164) แดกเป็นภาษาต่างๆกัน

จากนั้นกล่าวถึงวิธีที่สัตว์มาปฏิสนธิใน ชมพูทวีป มี 4 ลักษณะ ตามกำเนิด 4 โนมหาสีหนาทสูตร สำหรับมนุษย์นั้น ถือกำเนิดแบบ ชลาพุชะ คือออกลูกเป็นตัว โดยหลังจากปฏิสนธิแล้วก็คลอดจากครรภ์มารดา บุตรที่เกิดนั้นแบ่งเป็น 2 เพศสภาพ โดยสตรี จะมีความแตกต่างจากบุรุษ 2 ประการ คือ มีต่อมเลือด (หมายถึง มดลูก) และมีต่อมน้ำนมสำหรับเลี้ยงบุตรเรียกว่า ถันประโยธร

ในพระคัมภีร์ปฐมจินดาผูกที่ 1 ปริเฉทที่ 1 ตอนที่ 3 ว่าด้วยครรรค์ปฏิสนธิ เป็นลักษณะแห่งการตั้งครรรค์ พระคัมภีร์ตอนนี้กล่าวถึงการกำเนิดของทารกมนุษย์ว่า เมื่อจะปฏิสนธิ จะต้องมืองค์ประกอบพร้อมทั้ง 3 ประการดังนี้

1. ธาตุทั้ง 4 (มหาภูตรูป) ของบิดาและมารดา ครบบริบูรณ์
2. ธาตุทั้ง 4 นั้น ระคนกันเข้า (หมายถึงมีการร่วมประเวณีกัน) ในการแพทย์แผนไทยเรียกว่า โลหิตของบิดาระคนเข้ากับ โลหิตของมารดา จึงบังเกิดขึ้นด้วยธาตุน้ำ คือต่อมเลือดของมารดา ท่านกล่าวว่า สุขุมังปรมาณู (หมายถึง อสุจิ) ของบิดานั้นละเอียดนัก ระคนกันเข้ากับเลือดของมารดาในครรภ์ (หมายถึง ไชสุก)
3. มี คันธัพพะ คือ ปฏิสนธิจิตมาเกิด หรือปฏิสนธิวิญญาณมาอาศัย

ลักษณะของ สุขุมังปรมาณู นั้น ตามพระคัมภีร์ปฐมจินดากล่าวว่า มีลักษณะใสสะอาดเหมือนหยาดน้ำมิงงา มองด้วยตาเปล่าไม่เห็นเพราะเล็กมาก ท่านเปรียบไว้ว่าเหมือนเอาขนจามรีจุ่มน้ำมันใสแล้วสลัดออกเสีย 7 ครั้ง ที่เหลือติดอยู่ที่ขนจามรี คือ สุขุมังปรมาณู ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสรีรศาสตร์ตะวันตกพบว่า ขนาดเฉลี่ยของอสุจิเพศชายปกติ มีเส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ยประมาณ 5 ไมโครเมตร ซึ่งมีขนาดเล็กมาก (1 ไมโครเมตร เท่ากับ 0.001 มิลลิเมตร) เมื่อผสมกับไข่สุก (การแพทย์แผนไทยใช้คำว่า เลือดของมารดา) จะบังเกิดเป็น ปรวมกลละเรียกว่า ไชยเภท (อ่านว่า ไช-ยะ-เพด ตามพจนานุกรมหมายถึง เด็กที่มีอายุตั้งแต่เดือนที่ 1 ไปแล้ว) ซึ่งเมื่อเทียบกับสรีรศาสตร์ตะวันตกคือ ไข่จะได้รับการผสมที่ปีกมดลูก หลังจากนั้นจะแบ่งตัว และใช้เวลาเดินทางมาที่มดลูกเพื่อรอฝังตัวประมาณ 3-4 วัน เรียกกระยะนี้ว่า บลาสโตซิสต์ (Blastocyst) รวมเวลาได้ 7 วัน หลังจากปฏิสนธิ ดังนั้น บลาสโตซิสต์ จึงเทียบได้กับ ไชยเภท ในพระคัมภีร์ปฐมจินดา ในช่วงนี้มารดาจะเกิดระดูล้างหน้าขึ้น 1 ครั้ง ซึ่งเมื่อเทียบกับสรีรศาสตร์ตะวันตกคือ เมื่อตัวอ่อนเดินทางถึงมดลูก จะฝังตัวในเยื่อมดลูก ที่ร่างกายเตรียมไว้สำหรับรองรับทารก ในช่วงฝังตัวนี้เอง อาจเป็นไปได้ว่าจะมีเลือด หรือประจำเดือนออกมาเล็กน้อย ซึ่งการแพทย์แผนไทยจะเรียกว่า ระดูล้างหน้า หรือหากไม่เกิดระดูล้างหน้า มารดาก็จะฝันวิปริตอย่างใดอย่างหนึ่งจนทำให้รู้ว่าตั้งครรภ์ เมื่อตัวอ่อนฝังตัวในมดลูกเรียบร้อยแล้ว หากไม่มีอาการผิดปกติใดๆเกิดขึ้น สีสัวอ่อนจะเข้มข้นเรียกว่า อัพพุทะ และมีลำดับการพัฒนาดังนี้

- หลังจากปฏิสนธิ 7 วัน ก้อนเลือดที่ผสมกันจะขันเข้าเป็นสีน้ำตาลเนื้อ เรียกว่า เปลี
- หลังจากนั้นอีก 7 วัน ก้อนเลือดจะมีรูปร่างเปลี่ยนไป มีลักษณะเหมือนไข่มุก เรียกว่า ฆนะ
- หลังจากนั้นอีก 7 วัน ก้อนเลือดมีการแตกออกเป็น หัวและลำตัว มี 2 ข้าง และเท้า 2 ข้าง เรียกว่า ปัญจะสาขา
- หลังจากนั้นอีก 7 วัน เกิดมี ผม ขน เล็บ และ ฟัน

เมื่ออายุครรภ์ครบ 1 เดือน กับ 12 วัน ตัวอ่อนจะเริ่มรับโลหิตที่เวียนเข้าเป็น ตานกยุงที่หัวใจ เป็นเครื่องรับดวงจิตวิญญาณ ถ้าเป็นทารกเพศหญิง ตานกยุงจะเวียนซ้าย ถ้าเป็นทารกเพศชาย ตานกยุงจะเวียนขวา เพียงแต่ไม่ได้ปรากฏออกมาให้เห็น

เมื่ออายุครรภ์ ครบ 3 เดือน แล้ว เลือดจะไหลเข้าไปใน ปฏิจจะสาขา

เมื่ออายุครรภ์ ครบ 4 เดือน จะเกิดดวงตาและหน้าผาก ตาดวงแรกที่เกิดคือ ตาที่สามกลางหน้าผาก (เทียบกับแพทย์แผนปัจจุบันคือ ต่อมไพเนียล) แล้วจึงหายไปภายหลัง (ศิริมงคล ตอบงาม และคณะ, 2557) หลังจากนั้น อวัยวะทั้งปวงจะเกิดเป็นลำดับไปจนทารกมีอวัยวะครบ 32 ประการ

เมื่ออายุครรภ์ ได้ 5 เดือน จึงมีจิต และเบญจขันธ์ เมื่อตั้งเป็นรูปขันธ์แล้ว ก็ให้มีวิญญาณขันธ์ ทารกสามารถรับรู้ความรู้สึก ร้อนและเย็น รู้สึกหิวและอิ่ม รับรู้ถึงความสบายและไม่สบายของมารดา เมื่อครรภ์ครบกำหนด ซึ่งในการแพทย์แผนไทยถือว่า อายุครรภ์ที่ปกติคือ 10 เดือน จึงจะคลอด จะเกิดลมชื้อ กัมมัชชวาท ทำให้ทารกกลับเอาศีรษะลงเบื้องต่ำ และมีลมชื้อ สุนทรवाद พัดให้ปากมดลูกเปิด และเกิดลมเบ่ง ทำให้ทารกคลอดออกจากครรภ์มารดาเมื่อถึงฤกษ์งามยามดี

นอกจากนี้ ในพระคัมภีร์ปฐมจินดาผูกที่ 1 ปริเฉทที่ 1 ตอนที่ 4. ว่าด้วยชาติทุกข์ คือ ความทุกข์เวทนาของกุมารเมื่ออยู่ในครรภ์ ได้กล่าวถึงนิมิตของมารดาที่มีความเชื่อมโยงกับชาติภพที่แล้วของทารกคือ

1. ถ้ามารดาอยากมัจฉา มังสา เนื้อ และปลา และสิ่งของอันคาว ท่านว่า สัตว์นรก มาปฏิสนธิ
2. ถ้ามารดาอยากสิ่งอันเปรี้ยว และขม ท่านว่า มาแต่ป่าหิมพานต์ มาปฏิสนธิ
3. ถ้ามารดาอยากน้ำอ้อย น้ำผึ้ง น้ำตาล ท่านว่า มาแต่สวรรค์ ลงมาเอากำเนิดเป็นมนุษย์
4. ถ้ามารดาอยากสรรพผลไม้ทั้งปวง ท่านว่า มาแต่ดิรัจฉาน มาปฏิสนธิ
5. ถ้ามารดาอยากกินดิน ท่านว่า มาแต่พรหม ลงมาปฏิสนธิ
6. ถ้ามารดาอยากกินสิ่งเผ็ด และร้อน ท่านว่า มาแต่มนุษย์ มาปฏิสนธิ

จากการวิเคราะห์เนื้อหาทั้งหมดนี้พบว่า ธรรมชาติทั้งหลายรวมถึงมนุษย์ด้วย ล้วนถือกำเนิดมาจาก ธาตุ (ไชย ณ พล อัครศุภ เศรษฐ์, 2528) ในทฤษฎีของพระพุทธศาสนานั้น ธาตุที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐานแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ (1) รูปธาตุ หมายถึง มหาภูตรูป 4 และมีวิวัฒนาการต่อเนื่องไปตามลำดับเริ่มจาก ไฟ เกิดการจุดระเบิดความร้อนจนกลายเป็นอนุภาค การชนกันของอนุภาคทำให้เกิดธาตุเบา หรือก๊าซ อนุภาคของก๊าซที่เกาะเกี่ยวกันแบบไม่แน่นนักจึงทำให้เกิดการสั่นไหว ทำให้เกิดลม ลมเมื่อปะทะกัน ก่อให้เกิดสารประกอบ มีลักษณะเลือนไหลได้ เรียกว่าน้ำ เมื่อน้ำอยู่รวมกันมากเข้า แรงดึงดูดเหนี่ยวนำจะดึงดูดให้สารประกอบต่างๆ เข้ามารวมกันอัดแน่น แข็งแข็ง และไม่เคลื่อนไหว กลายเป็น ดิน ในที่สุด โดยปฏิโลม ดินจึงลอยอยู่บนน้ำ น้ำจึงลอยอยู่บนลม ลมจึงลอยอยู่บนไฟ เห็นได้ชัดจากการเจาะพื้นดินลงไปก็จะพบน้ำ ทะลุน้ำลงไปก็จะพบกลุ่มก๊าซร้อน ท่ามกลางกลุ่มก๊าซร้อนนั้นก็คือ ไฟ เนื่องจากดินเกิดจากน้ำ น้ำเกิดจากลม ลมเกิดจากไฟ ดังนั้น ในดินจึงมี น้ำ ลม และ ไฟ อยู่เสมอ เพียงความหนาแน่นต่างกัน จึงมีรูปแบบ และเกิดลักษณะจำเพาะของคุณสมบัติสมมติเรียกว่า สถานะ ขึ้น ดิน น้ำ ลม ไฟ นี้ จึงมีการแปรปรวนไปมา เกิดสภาวะธรรมที่เรียกว่า สังขตะ ผลการรวมตัวกันของสังขตะเรียกว่า สังขาร (ส.ข. (ไทย) 17/79/121) ในแต่ละสังขารจึงมี ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นองค์ประกอบเสมอ ในเบื้องต้นเรียกว่า ปฐมสังขาร (รูปที่ 1)

รูปที่ 1 ลักษณะของปฐมสังขาร

ส่วนที่ (2) อรูปธาตุ หมายถึงธาตุที่ไม่ปรากฏรูปทรงที่จำเพาะ แต่เรารู้ว่ามีอยู่ และสามารถทำหน้าที่ตามคุณสมบัติ ได้แก่ อากาศธาตุ หรือความว่าง ซึ่งทำหน้าที่รองรับความมีทั้งหมด และวิญญาณธาตุ ซึ่งทำหน้าที่รู้ความมีอันเกิดจากการกระทบ สัมผัส และการปรุงทั้งหลาย ดังนั้น มหาภูตรูปทั้งสี่ 4 จึงต้องทรงอยู่ในความว่างเสมอ ปฐมสังขารในท่ามกลางความว่างนี้ เมื่อเกิดการรวมตัวกันในสัดส่วนต่างๆทำให้เกิด วัตถุธาตุต่างแบบกันซึ่งได้กลายเป็นดวงดาว และโลก และเมื่อเกิดวิญญาณธาตุเข้ามาเกาะรู้ จึงกลายเป็น ทุติยสังขาร ชีวิตจึงเริ่มกำเนิดขึ้นโดยเริ่มจาก ปฐมเซลล์ คือ เซลล์พืช ซึ่งยังไม่มี มโนธาตุ เมื่อกาลเวลาผ่านไปเป็นเวลานานเกิดการวิวัฒนาการเป็น ตติยสังขาร เรียกว่า สัตว์ ซึ่งแสดงว่า วิญญาณธาตุที่สะสมไว้มากพอที่จะทำให้เกิดนามรูปคือ มโนธาตุ หรือดวงใจขึ้นแล้ว สัตว์ทั้งหลายจึงมีใจหรือนามรูปด้วย ด้วยการเรียนรู้ที่บันทึกไว้ในนามรูปนี้เอง ทำให้สัตว์มีการพัฒนาระบบสัมผัส หรือระบบประสาทให้มีสมรรถภาพสูงขึ้นตามลำดับ เรียกว่า อายตนะ (มหาปทานสูตร, ที.ม. (ไทย) 10/57/32) เริ่มจาก กายสัมผัส เรียกว่า กายายตนะ สัตว์ได้ค้นพบว่าอาหารต่างๆนั้น มีทั้งที่ควรบริโภคบ้าง ไม่ควรบริโภคบ้าง จึงพัฒนาประสาทรับรสขึ้นมาคือ ลิ้น เพื่อทำหน้าที่จำแนกสิ่งที่ควรบริโภค และไม่ควรบริโภค เรียกว่า ชิวหายตนะ แต่ก็ยังมีโอกาสเป็นพิษเมื่อชิมเข้าไป สัตว์จึงพัฒนาระบบดมกลิ่นขึ้นได้แก่ จมูก เรียกว่า ฆนายตนะ เมื่อมีระบบประสาทแยกแยะได้แล้ว สัตว์จึงพบว่า สิ่งที่บริโภคได้มีน้อยเพราะเลือกมาก ทำให้ต้องดิ้นรนหาอาหารไกลขึ้นอีก จึงต้องพัฒนาระบบประสาทหูขึ้นเพื่อรับรู้เสียงซึ่งมีรัศมีการกระจายกว้างไกลกว่ากลิ่น เรียกว่า โสตายตนะ ต่อมาสัตว์ยังพบอีกว่า บางครั้งหิวมีสมรรถนะอันจำกัด เมื่อเข้าไปไกลอาหารหากอาหารไม่ส่งเสียงก็ไม่รู้ว่าอาหารอยู่ที่ใด จึงพัฒนาระบบประสาทตาขึ้นเพื่อให้เห็นอาหารได้ชัดเรียกว่า จักขวยตนะ ซึ่งในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้และพัฒนาการนั้น จะมีระบบบันทึกไว้เป็นสัญญา หรือความทรงจำที่ มโนธาตุ การเคลื่อนไหวตัวของสัญญาณออกมาตามเจตนาธรรมณ์ต่างๆ แล้ววิญญาณธาตุรับรู้เรียกว่า มนายตนะ ตั้งอยู่บริเวณ หัวหัวใจ (หทัยวัตถุ) การทำงานของมนายตนะจะทำให้เกิดคลื่นสัญญาณของสังขารต่างๆ ออกมาประกอบกับสัญญาณที่ปรุงแต่งเป็นความคิดที่สมอง ระบบการรับรู้ทั้งหมดนี้ เรียกว่า สฬายตนะ ซึ่งเป็นผลจากนามรูปผู้สืบทอดวิวัฒนาการ

การกำเนิดมนุษย์โดยทฤษฎีการแพทย์แผนไทย มีความสอดคล้องกับทฤษฎีของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ชีวิตทารกในครรภ์ที่จะกำเนิดมานั้น ต้องประกอบด้วยรูป (มหาภูตรูป 4) ก่อน แล้วนามจึงค่อยตามมาเกาะอาศัยภายหลัง แต่มีรายละเอียดเพิ่มเติมคือ การแปรปรวนของรูปของเหล่ามนุษย์จะผันแปรไปตามสมุฏฐานคือ อุดสมุฏฐาน (เขตภูมิอากาศของประเทศที่ทารกถือกำเนิด) ประเทศสมุฏฐาน (สภาพสิ่งแวดล้อม ถิ่นที่อยู่อาศัยของทารกนั้น) และไปตามราคะณคคี (ไฟราคะ หรือสัญชาติญาณ ในการสืบเผ่าพันธุ์) ของชาย และหญิง (คมสัน ทินกร ณ อยุธยา, มปป.)

ในการแพทย์แผนไทย เมื่อเกิดการปฏิสนธิขึ้นในครรภ์ของมารดา จะพบว่า ภาวะร่างกายของมารดาจะมี ปิตตะ (หมายถึงพลังงานความร้อน) เพิ่มขึ้น อุณหภูมิในร่างกายของมารดาอาจสูงขึ้นเล็กน้อยได้ แต่ไม่ได้เป็นไข้ (ตัวร้อนๆ) เพราะเกิดจากการสะสมของเลือดจนรวมเป็นกายทารกมาฝังในร่างกายของมารดา จากนั้นปิตตะจะต้องค่อยๆหย่อนลงตามระยะการพัฒนาการของทารก วาตะ (หมายถึง พลังงานลม) ที่เคยพัดแรงในช่วงที่ปิตตะเริ่มหย่อน จะเริ่มนิ่งเพื่อไม่ให้เกิดการกระเทือนต่อครรภ์ และทารก จากนั้น เสมหะ (หมายถึง พลังงานน้ำ) ในกายมารดาจะพัดเพื่อหล่อเลี้ยงครรภ์ และป้องกันอันตรายให้กับทารก (เทียบได้กับ ถูน้ำคร่ำ ในสูติศาสตร์ตะวันตก) ในที่สุด การตั้งครรภ์จะทำให้เกิดธาตุดิน คืออวัยวะต่างๆของทารกจนครบบริบูรณ์ทุกระบบ จนถึงวันที่ครบกำหนดแห่งการคลอด การดูแลรักษาครรภ์มารดาจึงต้องคอยประคองให้ ไฟร้อนพอดี ให้ลมนิ่งพอดี และนำต้องมาเลี้ยงมากพอ เพื่อให้ดิน บวม และน้ำ เพื่อที่จะเติบโตได้ จึงเห็นได้ว่าในการกำเนิดมนุษย์นั้น ดิน (ตัวทารก) จึงลอยอยู่บนน้ำ (ถูน้ำคร่ำ) น้ำจึงลอยอยู่บนลม (ช่องว่างในมดลูก) ที่คอยพัดประคองอยู่ในครรภ์ และลมก็จะอยู่บนไฟ ทั้ง 4 กอง ของมารดา ได้แก่ สันตปปัจคคี (ไฟอุ่นกาย), ปริทัยหคคี (ไฟร้อนระส่ำระสาย), ปริณามคคี (ไฟย่อยอาหาร) และชิรณคคี (ไฟเผาให้แก่ขรา) ไฟจะต้องคอยควบคุมให้พอดี ไม่ร้อนไม่เย็นเกินไปจนเกิดอันตรายต่อครรภ์ แพทย์แผนไทยจึงต้องคอยสังเกตอาการของมารดา โดยเริ่มดูแลตั้งแต่มารดาแพ่ท้อง เพื่อที่จะปรุงยาร้อน ยาเย็น หรือยาสุขุม บำรุงครรภ์รักษาให้ถูกกับอาการแต่ละช่วง

สรุปผลการวิจัย

กล่าวโดยสรุปคือ หลักการดูแลแม่และเด็กในพระคัมภีร์ปฐมจินดาของการแพทย์แผนไทยมีพื้นฐานหลักจาก คัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยไม่มีความขัดแย้งกัน เพียงแต่มีรายละเอียดปลีกย่อยที่เพิ่มเติมเล็กน้อย และยังคงสอดคล้องกับการค้นพบของสูติศาสตร์สมัยใหม่อีกด้วย

บรรณานุกรม

คมสัน ทินกร ณ อยุธยา. มปป. หลักการพื้นฐานของการแพทย์แผนไทย. กรุงเทพมหานคร.

ไชย ณ พล อัครศุภเศรษฐ. (2528). ธรรมชาติแห่งสรรพสิ่ง. กรุงเทพมหานคร: พลัสเพรส.

ประทีป ชุมพล และคณะ. (2556). เวชศาสตร์ฉบับหลวง การชำระ แปล และอธิบายความ. รายงานฉบับสมบูรณ์. นนทบุรี: กองทุนภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย กระทรวงสาธารณสุข, 2556, หน้า 333-339.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย, ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2556). อรรถกถา แปล ชุด 55 เล่ม ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศิริมงคล ตอบงาม และคณะ. (2557). การศึกษาองค์ความรู้การสังคายนาตำราการแพทย์แผนไทย ด้านตำราหัตถศาสตร์ศิลาจารีแก้วโพธิ์. รายงานฉบับสมบูรณ์. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, กระทรวงสาธารณสุข.